

SROVNÁNÍ

Raně středověká nížinná hradiska na dolním toku Dyje a Moravy vykazují podobné konstrukční rysy. Výjimkou je prostor staroměstské aglomerace, kde pouze část linie opevnění v poloze Rybárny je srovnatelná s fortifikačními systémy Mikulčic a Pohanska. Je-li podle posledních poznatků strachotínská hradba až mladohradištní, zůstávají nám pouze dvě lokality, které svou lokalizací, datací a konstrukcemi hradby mají nejbližší k situaci zjištěné na Pohansku u Břeclavi. Obě dvě byly chráněny hradbou ze dřeva, zeminy a kamene a obě dvě se nacházejí uprostřed údolní nivy. Hradba na Pohansku u Nejdku však nebyla doposud prozkoumána natolik kvalitně, abychom mohli pochopit její stavební vývoj. Geomorfologie Pohanska u Nejdku a fortifikační systémy „předhradí“ vyžadují další výzkumy, které by upřesnily význam a vývoj celé lokality. Nejlepší informace pro srovnání fortifikace a celkového stavitelského záměru na Pohansku u Břeclavi nám tak poskytují Mikulčice.

Dlouhodobé osídlení území mikulčické aglomerace ve spojení s časově rozsáhlými intenzivně prováděnými výzkumy poskytují množství srovnatelných dat, která při bližším pohledu vykazují některé shodné prvky se situací na Pohansku. Z hlediska geomorfologie, stejně jako Pohansko, i Mikulčice se nacházejí uprostřed, sice současné, údolní nivy na písčité vyvýšenině obklopené rameny jednoho nebo více vodních toků. Intenzivní stopy řemeslné činnosti, sídlištní aktivity a rozsáhlé sakrální areály, mostní konstrukce spojující jednotlivé části – to vše ukazuje na komplikovanou strukturu, která se podle výzkumů v čase výrazně měnila.

Lehce pozměněný a zvětšený odraz komplikované topologické struktury mikulčické aglomerace nacházíme ve struktuře Pohanska. Centrální areál opevněný složitou, až na detaily shodnou hradbou je umístěn na nejvyšším místě celého osídleného území. Do prostoru chráněného opevněním je zahrnuto území o výrazně nižší nadmořské výšce (MA¹ – Dolní Valy, PCA – Pod hrúdem). Hradba byla postavena na hraně duny, v konstantní vzdálenosti od vodního toku, který v případě Pohanska doposud předpokládáme. Hradba je postavena ze stejného materiálu, jehož těžba probíhala v zázemí Mikulčic, a na Pohansko musel být přes Mikulčice transportován. Násep jádra hradby v obou případech vyazuje taktéž shodné parametry. V případě Mikulčic i Pohanska je téměř bez nálezů (pouze ojedinělé kusy keramiky), což znamená, že i způsob těžby byl shodný, neboť materiál pocházel z míst doposud neosídlených, zřejmě z břehů říčních koryt.

Na centrální areál navazují předhradí opevněná lehčí nebo prozatím nejjasnou formou fortifikace (MP – jílovité lichoběžníkovité jádro s čelní kamennou zdí, PSP – palisáda a kamenný taras?, PJP – násep s palisádou? a příkop). Spojení s předhradími a podhradími bylo realizováno mosty (M – tři prozkoumané

mosty, P – předpokládaný most mezi PCA a PJP), mezi PCA a PSP cestou). Na Pohansku prozatím absentují neopevněná podhradí, stejně jako početné kostelní hřbitovy na akropoli.

V projevech mobilní hmotné kultury je významná shodná keramická produkce Mikulčic a Pohanska. Nádoby s kalichovitě prohnutými a prožlabenými okraji (keramická skupina MACH3, mikulčický typ 2) jsou na Pohansku příznačné pro vrcholnou fázi rozvoje lokality a stejně tak v Mikulčicích se nejčastěji objevují ve statigrafických pozicích vrcholného rozvoje a expanze osídlené plochy i na méně vhodná místa. V dalších skupinách hmotné kultury bychom určitě tak našli paralely, ovšem to není předmětem této studie, ale případného společného výzkumu zainteresovaných institucí.

Odlišnosti mezi Mikulčicemi a Pohanskem spočívají v konstrukci domů. Na Pohansku se nepodařilo doposud pořádně prozkoumat nadzemní dům shodného typu jako domy, kterých je z výzkumů v Mikulčicích známa celá řada. Může to být způsobeno odlišnou strategií terénních výzkumů, druhem použité zeminy na vytváření podlah a dalšími ovlivňujícími prvky, jejichž poznání musí být předmětem dalšího bádání. To v případě Mikulčic bude velmi obtížné z důvodu ztráty originální dokumentace při požáru.

Přijmeme-li za platný názor, že hradba v Mikulčicích byla vystavěna v polovině 9. století, nejpozději krátce poté (*Procházka 2009*), že Mikulčice byly centrem jižní části Dolnomoravského úvalu a že se akropole postupně přeměnila z profánní na sakrální okrsek, není vyloučeno, že v určité fázi bylo rozhodnuto přesunout část obyvatelstva na nové místo, zvláště poté, co se osídlení rozšířilo i do poloh na povodňových hlínách, vystavených pravděpodobně ve větší intenzitě každoročním povodním. Kulturní tradice přenesená z Mikulčic na Pohansko by potom vyžadovala, aby nové sídlo bylo vystavěno na obdobném místě. Na komunikaci, na řece, na písčité vyvýšenině, aby bylo opevněno stejnou hradbou a především, aby bylo větší a bez problémů pojal dostatek obyvatel. Pohybujeme se sice v oblasti hypotéz, ale podobnost obou lokalit je až příliš nápadná, jako by v druhé polovině 9. století existovala stavební „hut“.

1 M – Mikulčice; P – Pohansko; MA – Mikulčice – Akropole; PCA – Pohansko – Centrální areál; MP – Mikulčice – předhradí; PSP – Pohansko – Severní předhradí; PJP – Pohansko – Jižní předhradí.